

Problemy gospodarcze Egiptu

Sara Nowacka

W sierpniu, rok przed zakończeniem kadencji, ze swojej funkcji zrezygnował szef egipskiego Banku Centralnego Tarek Amer. Było to konsekwencją pogłębiającego się kryzysu gospodarczego wywołanego spadkiem wartości egipskich rezerw walutowych oraz wpływem globalnych problemów na uzależniony od importu żywności Egipt. Kapitałochłonne inwestycje, oparte głównie na sektorze energetycznym i nieruchomościach, pogłębią aktualne problemy Egiptu. Biorąc pod uwagę wielkość populacji Egiptu, załamanie miałyby szczególnie wpływ na destabilizację południowego sąsiedztwa UE.

Nawarstwienie problemów. Należąca do wschodzących gospodarka Egiptu jest szczególnie narażona na skutki niestabilności gospodarki światowej. Trudne do przewidzenia konsekwencje wydarzeń takich jak wybuch pandemii COVID-19 czy rosyjska agresja na Ukrainę sprawiają, że inwestorzy wycofują się z rynków wschodzących – zgodnie z najnowszym raportem Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) zagraniczne finansowanie dla nich spadnie o ok. 30%. W marcu br. z Egiptu odpłynęło ok. 20 mld dol., co stanowi równowartość połowy rezerw egipskiego Banku Centralnego. Wysokość rezerw walutowych spadła z 44,5 mld dol. w 2019 r. do 33,4 mld dol. w czerwcu br. Niedobór dolara przyczynił się do decyzji władz, by w tym samym miesiącu zdevaluować egipskiego funta o 14% wartości. Rezygnacja szefa banku centralnego stała się kolejnym źródłem niepewności, co wpłynęło na dalszy spadek wartości funta. Egipt mierzy się ponadto z wysoką inflacją (w lipcu br. wyniosła ona 14,6%), związaną m.in. z wzrostem cen energii i żywności ([Egipt importował z Rosji i Ukrainy ok. 85% pszenicy](#)) i rosnącym długiem. Od 2010 r. jego wartość wzrosła czterokrotnie do 370 mld dol., co stanowi 90% PKB. Dodatkowo w br. rząd zamierza pożyczyć kolejne 73 mld dol. sprzedając obligacje, choć 1/3 budżetu musiał przeznaczyć na obsługę długu, a wydatki na edukację czy opiekę zdrowotną nie sięgają minimum wymaganego w konstytucji. Taka polityka sprawiła, że rząd stał się głównym klientem banków egipskich. Udział sektora prywatnego w kredytach spadł z 55% w 2001 r. do 27% w 2020 r. (średnia światowa to 59%).

Niestabilność gospodarki Egiptu pogłębiają problemy demograficzne. Wskaźnik aktywności zawodowej spadł w 2021 r. do 42% (średnia dla państw o niskich i średnich dochodach wynosi 58%). Poziom bezrobocia wśród młodych osób (między 15. a 24. rokiem życia) wynosi blisko 25%, a wielu z pracujących jest zatrudnionych nieoficjalnie (łącznie to ok. 63% pracujących Egipcjan) lub w niepełnym wymiarze. Z roku na rok spada też liczba nowych miejsc pracy – w 2020 r. wyniosła ona 76 tys., w 2019 r. – 102 tys., a w 2010 – 854 tys.

Jednocześnie od dojścia do władzy Abd al-Fattah al-Sisi oparł swój plan gospodarczego rozwoju Egiptu na kapitałochłonnych państwowych inwestycjach, jak np. budowa nowej stolicy (Nowy Kair) i innych miast (tzw. *smart cities*), rozwój infrastruktury kolejowej czy wydobywanie surowców energetycznych i metali. Uzależnia to rozwój egipskiej gospodarki od zagranicznych pożyczek i inwestycji, nie tworząc przy tym stabilnych miejsc pracy.

Gospodarka wojskowa. Głównymi narzędziami wdrażania wizji Sisiego są wojsko i przedsiębiorstwa kontrolowane przez instytucje bezpieczeństwa. Od 1970 r. liczba firm zarządzanych przez armię wzrosła niemal czterokrotnie i wynosi dziś ok. 80, w większości w sektorze cywilnym. Komercyjne przedsięwzięcia wojskowe podlegają jednemu z trzech organów – Ministerstwu Produkcji Wojskowej, które nadzoruje 20 firm, Ministerstwu Obrony, które kontroluje ok. 35, oraz należącej do egipskiego rządu Arabskiej Organizacji na rzecz Uprzemysłowienia, która odpowiada za ok. 15. Ich udział w państwowej gospodarce pozostaje

jednak trudny do oszacowania i wynosi między 3% a nawet 50%. W grudniu ub.r. władze Egiptu zapowiedziały sprzedaż udziałów (między 10% a 100%) dwóch wojskowych przedsiębiorstw z branży spożywczej i węglowodorów.

Wojsko zarządza firmami budowlanymi, wydobywczymi, spożywczymi i turystycznymi. Głównym obszarem ich aktywności jest budowa publicznej infrastruktury. Od 2014 do 2020 r. armia realizowała 2,8 tys. spośród 20 tys. projektów finansowanych ze środków publicznych (ich wartość stanowiła 25% wartości inwestycji). Jedną z najważniejszych inicjatyw jest budowa nowej stolicy administracyjnej, realizowana przez wojskowe przedsiębiorstwo, które będzie także beneficjentem sprzedaży tamtejszych nieruchomości.

Komercyjna działalność wojskowa jest objęta szeregiem wyłączeń z systemów kontroli i podatkowego, a przywileje te wzrosły od przejścia władzy przez Sisiego. W 2015 r. minister obrony zwolnił z podatku od nieruchomości blisko 600 hoteli, kurortów i nieruchomości należących do wojska. Firmy wojskowe nie muszą płacić ceł importowych, a wysyłane do nich ładunki nie muszą być kontrolowane. W 2016 r., gdy w życie weszła ustawa o podatku VAT będąca częścią warunków otrzymania pożyczki od MFW, wojsko zostało zwolnione z VAT-u od towarów, sprzętu, maszyn, usług i surowców potrzebnych na rzecz uzbrojenia, obronności i bezpieczeństwa państwa. Prawo to jest jednak nadużywane – VAT nie jest wliczany np. w usługi dostarczane przez należące do wojska hotele. Tłumacząc się kwestią bezpieczeństwa narodowego, wojskowe przedsiębiorstwa nie ujawniają ponadto szczegółów finansowych takich działań jak wynajmowanie sali weselnych czy sprzedaż żywności. W efekcie prywatni przedsiębiorcy unikają inwestowania w sektorach, w których dużą rolę odgrywa wojsko, ze względu na nierówną konkurencję.

Zagraniczne inwestycje i pożyczki. Oparcie rozwoju egipskiej gospodarki przede wszystkim na kapitałochłonnych działaniach realizowanych przez wojsko uzależniło władze od wpływów w obcej walucie w postaci pożyczek i inwestycji. Ze względu na brak innych źródeł zewnętrznego finansowania Bank Centralny oferował wysokie stopy procentowe, połączone ze sztywną walutą, by utrzymać zainteresowanie zagranicznych inwestorów. Mimo to poza sektorem węglowodorowym i nieruchomościami Egipt przyciąga niewiele bezpośrednich inwestycji zagranicznych (FDI), a nawet w tych dwóch sektorach stosunek FDI do PKB spadł z ponad 8% w latach 2005–2006 do mniej niż 2% po 2013 r.

W 2016 r. władze Egiptu rozpoczęły reformy, które były częścią zobowiązań nałożonych na państwo w związku z pożyczką od MFW wynoszącą 12 mld dol. Zdewaluowano

funta, wprowadzono nowe podatki i bardziej restrykcyjną politykę monetarną. Reformy te przyczyniły się do wzrostu gospodarczego, który w latach 2018 i 2019 wyniósł odpowiednio 5,31% i 5,56%, nie wpłynęły jednak na poprawę warunków życia Egipcjan – odsetek osób żyjących poniżej granicy ubóstwa przez ostatnie pięć lat jest na stałym poziomie ok. 30%. Podczas pandemii COVID-19 Egipt uzyskał jeszcze dwie pożyczki od MFW, a po rosyjskim ataku na Ukrainę rozpoczął negocjacje kolejnej. Aktualnie jest drugim największym klientem MFW, a łączna wartość pożyczek przekroczyła 20 mld dol. Przewyższa to przyznaną dla Egiptu kwotę w stosowanej przez MFW formule (jest ona zależna od PKB i oceny przyznanej państwu przez MFW w trzech kategoriach), co wiąże się z dopłatami do odsetek.

By zmniejszyć ryzyko niewypłacalności, władze Egiptu uzyskały inwestycje z państw Zatoki Perskiej. Pod koniec marca br. Katar, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Arabia Saudyjska zainwestowały łącznie 12 mld dol. w Egipcie, wykupując udiały w państwowych spółkach czy deponując środki w egipskim Banku Centralnym. Jednak w maju, mimo wsparcia z Zatoki i prawdopodobnego sukcesu rozmów z MFW, agencja ratingowa Moody pierwszy raz od dziewięciu lat obniżyła ocenę ryzyka gospodarczego Egiptu ze stabilnej na negatywną.

Przyszłość egipskiej gospodarki. Coraz gwałtowniejsze pogorszenie sytuacji gospodarczej Egiptu jest wynikiem niskiej odporności państwa na czynniki zewnętrzne, dodatkowo obniżonej przez uzależnienie od zagranicznych inwestycji i skoncentrowanie rozwoju gospodarczego na megaprojektach. Ich realizacja przyczynia się do poprawy sytuacji finansowej jedynie ograniczonej części społeczeństwa – powiązanych z wojskiem przedsiębiorców i klasy średniej wyższej. Nie jest jednak w stanie przeciwdziałać bezrobociu i ubóstwu coraz większej części społeczeństwa, które są kluczowe dla poprawy sytuacji gospodarczej państwa. Kontynuacja rozwoju uzależnionego od zewnętrznego finansowania i inżynierii finansowej Banku Centralnego [grozi kryzysem podobnym do libańskiego](#).

Dalsze wsparcie międzynarodowych instytucji finansowych czy UE powinno być powiązane z reformami gospodarczymi, które nie tylko ograniczą przywileje wojskowych przedsiębiorstw, ale też wymuszą na nich większą transparentność. Ponadto zagraniczne inwestycje i pożyczki powinny mieć na celu wzmacnianie sektorów oferujących dużą liczbę stabilnych miejsc pracy, jak usługi, rolnictwo czy opieka zdrowotna. Takie działania mają też największy potencjał w ograniczeniu nieregularnej migracji z Egiptu do UE, która nasili się w przypadku załamania egipskiej gospodarki.